

Úvodné slovo

Diplomatické karty USA – SR, Veľká Británia – SR

Premiér T. Blair navštívil v marci t.r. SR. Premiérovo. Premiér M. Dzurinda navštívil vzápätí USA. Nepremiérovu. Čo spája SR s lídrami svetovej politiky? USA a V. Británia sú stálymi členmi BR OSN. SR sa stala na 2 roky nestálym členom. V. Británi je považovaná za najvernejšieho spojenca USA. (Britská tlač označuje Blaira za „Bushovho pudla“). SR sa už sedem rokov usiluje dostať do tohto „klubu verných“ spojencov. Zatiaľ čo „stará Európa“ na čele s Francúzskom a Nemeckom zaujala k invázii do Iraku zdržanlivý postoj, SR ju podporila. New York a Londýn sa stali obeťami teroristických útokov. Bratislava bola našťastie poctená úlohou hostiteľa dvoch najmocnejších mužov tejto planéty. SR mieša diplomatické karty „veľkým“ hráčom politicko – vojenského sveta. Dostala sa do siločiar transatlantických vzťahov.

Kolaps vládnutia nekoherentných politických strán a korupčná korózia parlamentného prostredia si vynútili predčasné voľby do NR SR. Začal sa čas návštev. Zahraničných lídrov a domáceho voliča.

Čo spája najmladšieho britského premiéra, od čias lorda Liverpoola v r. 1812, T. Blaira s M. Dzurindom a R. Ficom? Príbeh Antonyho Charlesa Lyntona Blaira je príbehom pravičiara s ľavicovými ideálmi. Po 18-tych rokoch v opozícii doviedol labouristov k moci. Okamžite začal meniť charakter strany. Dnes je nositeľom prívlastku „thatcherista“. Jeho prioritou pri nástupe k moci bolo heslo „vzdelanosť, vzdelanosť a vzdelanosť“ V prvom funkčnom období uvoľnila jeho vláda na vzdelanie a zdravotníctvo 42 mld. Libier. Dnes sa zvýšilo školné z tisíc na tri tisíc libier. Dostupnosť vzdelania pre všetkých sa končí. Ľavica odmieta jeho reformy vo verejnom sektore, nepriateľský vzťah k odborom, neschopnosť zoštatniť železnice, sprivatizované ešte za konzervatívcov. Ľavicovú agendu mu dokonca preberá aj nový vodca Torryovcov, mladý ambiciózný David Cameron. T. Blair, nositeľ „tretej cesty“ stráca podporu až 64 % Britov. Skomoleninu jeho mena B – liar, teda klamár, postupne nahrádza o niečo lichotivejšie slovo „spin“, charakterizujúce minimalizátora politických škôd. Na scénu nastupuje intelektuál, reformátor „New Labour party“ – Gordon Brown. Tak M. Dzurinda, ako aj R. Fico čerpajú z Blairovej „tretej cesty“. Každý z nich však ohýba jej čarovný prútik z iného konca. Voľby ukážu, ktorá jeho časť sa dotkne Slovenska.

Lídri KDĽH a SDKÚ-DS čerpali ešte pred voľbami nové námety v USA. Obaja prišli bez zrušenia vízovej povinnosti. Podľa očakávania. USA vízovú povinnosť sprisňujú, nie zjemňujú. Kresťanský mohli teda daňovníkom aspoň čo-to ušetriť. Vyzberá sa kresťanské Slovensko a zaplatí vo voľbách za prestíž svojich vyvolených? Pocestuje po voľbách za „veľkú mláku“ nakoniec socialista R. Fico, alebo prekvapujúco ľudovec V.

Mečiar? Patrí to predsa k protokolu. Teda na záver: Slovensko do toho!

Ing. Michal Rašo

Ekonomický komentár

Ekonomická obnova EÚ sa odkladá?

Rašo

Návrh rozpočtu EÚ z dielne britského predsedníctva dlho iritoval európsku politickú scénu a napriek intenzívnemu diplomatickému úsiliu dlho zotrval na mŕtvom bode.

Blairov návrh pritom obsahoval všetky tri prvky predchádzajúceho luxemburského, a to tak otázku britského rabatu, reformu spoločnej poľnohospodárskej politiky, ako aj zníženie pôvodne dohodnutej sumy do štrukturálnych fondov pre „nové“ členské štáty.

Blair síce formálne deklaroval ochotu obetovať britský rabat, ktorý už s nevôľou prijímal zvyšok Európy, za reformy najmä v dotáciách do poľnohospodárstva. Za odmietavým stanoviskom Británie sa však skrýval zrejme iný, vážnejší dôvod. V kuloároch sa v čase summitu, 17. júna v Luxemburgu uvažovalo s tým, že Blair by v podstate nesúhlasil so žiadnym návrhom. Nebolo to teda, ako sa vyjadril nemenovaný zdroj z kruhu blízkych poradcov britského premiéra, o peniazoch, ale o výške morálnej úrovne. Politické dôsledky Blairovej rozpočtovej diplomacie sú totiž značné. Z pohľadu domácej politickej scény je považovaný za slabého. Euroskeptici z radov Torryovcov sa totiž nemôžu stotožniť so zrieknutím sa ešte Thatcherovou dohodnutým rabatom za žiadnu cenu. Na druhej strane Blairova pozícia nie je populárna vo zvyšku EÚ, ktorá ho otvorene považovala za nespravodlivý.

Napätie okolo návrhu rozpočtu EÚ v sebe teda skrývalo jednak širšie súvislosti a v neposlednom rade aj určitú historickú genézu. Vo svojej podstate sa za diskusiou o peniazoch skrývala diskusia o filozofii vzťahov a smerovaní EÚ. O jej obnove a nových perspektívach.

Keď sa Tony Blair rozhodol usporiadať mimoriadny summit EÚ o budúcnosti EÚ koncom októbra, vôbec nepredpokladal, že Nemecko by mohlo byť reprezentované ešte odchádzajúcim kancelárom Gerhardom Schröderom. Politická kalkulácia britského premiéra bola jasná. Angela Merkelová v tom čase už mala byť uvedená do úradu nemeckej kancelárky. Počítal teda zrejme s príjemnejšou spoločnosťou pri stolovaní o európskych ekonomických problémoch. Zmena na nemeckom kancelárskom poste sa však trochu oddialila. Skutočným problémom nebola však účasť Gerharda Schrödera na summite, ale hlavne jeho postoj smerujúci k rozvráteniu britskej agendy. V čase, keď nedávno verejne oznamoval svoje rozhodnutie definitívne opustiť politickú scénu v novembri t.r. vyhlásil, že „anglo-

saský kapitalizmus neposkytuje Európe podnety“. Veľa kontinentálnych Európanov s ním súhlasilo. Niektorí z nich aj sedeli za okrúhlym stolom v Hampton Court na summite. Pôvodne sa očakávalo, že bude prielomovým a rozhodne o budúcom smerovaní EÚ. Nakoniec sa program redukoval na neformálnu debatu. Obnova európskej ekonomiky bude teda musieť ešte chvíľu počkať na svoj deň.

Na program sa tak nedostal ani materiál z dielne britského ministra financií Gordona Browna: Globálna Európa – Európa plnej zamestnanosti. V súčasnosti je možné tento dokument považovať za najkoherentnejší, najmä pokiaľ sa týka vplyvu globalizácie na Európu. Materiál je sofistikovanou analýzou politiky zmien, potrebných pre Európu, aby bola v 21. storočí prosperujúcou.

Ziaden minister financií v Európe doteraz nepredstavil podobný druh analýzy. Navyiac, na rozdiel od predchádzajúcich vyhlásení pre tlač, britský minister financií v tomto dokumente neprezentuje britskú ekonomickú nadradenosť a neopodstatnenú požiadavku, aby Európa upustila od svojho sociálneho modelu. Každopádne, diskusia o vplyve globalizácie nie je vo svojej podstate o sociálnej, ale o ekonomickej politike. Argumenty pána ministra Browna sa vyhýbajú obhajobe reforiem trhu práce. Ak by sa však scenár britského ministra financií realizoval, dotkol by sa prakticky všetkých oblastí ekonomiky, a to tak na makro, ako aj mikro úrovni. Domáca a európska úroveň by sa ocitli takpovediac hore nohami.

Z pomedzi konkrétnych návrhov, ktoré v kontinentálnej Európe doteraz nezazneli, je snáď najzaujímavejšia výzva po reforme európskej menovej politiky v zmysle, aby bola uskutočňovaná transparentnejšie. Ďalším zaujímavým návrhom je zavedenie symetrického inflačného plánovania. Gordon Brown patrí medzi málo európskych politikov, ktorí si uvedomujú, že globalizácia neodsúva ekonomickú súťaž na vedľajšiu koľaj, ale naopak, do centra pozornosti. V tom sa odlišuje od väčšiny európskych politikov, ktorí sa často presvedčení, že globalizácia znamená viac – menej zameranie sa na ešte hlbšiu integráciu. Tento argument prichádza paradoxne z krajiny, ktorá odmieta vstúpiť do systému jednotnej meny.

Perspektíva jednotlivých členov eurozóny sa zdá byť rozdielna. Doposiaľ prešli už dlhú cestu, smerujúcu k federalizácii ekonomickej politiky. Po zlyhaní Paktu stability a rastu sa hľadajú najmä východiská k nastúpeniu ich ekonomickej kooperácie.

Celkom prirodzene by sa dala očakávať napríklad harmonizácia ich spoločného daňového základu právnických osôb. V tomto prípade by platil princíp: vychádza sa z toho, čo je zdaňované. Nevzťahoval by sa na daňové sadzby. Ak britský minister financií Brown odmieta harmonizáciu, tak vlastne hovorí z hľadiska perspektívy nečlenskej krajiny eurozóny. Napriek analytickej podstate sú, z tohto pohľadu, návrhy ministra Browna takmer nepoužiteľné. Zároveň je čoraz obtiažnejšie sformulovať ekonomický plán pre všetkých 25 členov Európskej únie. Zdá sa totiž, že ekonomické záujmy jednotlivých členských štátov sa rozchádzajú. Snáď by bolo jednoduchšie

a reálnejšie vypracovať takýto plán zatiaľ len pre eurozónu. Na realizáciu tejto alternatívy však nie je britský minister financií vhodnou osobou a Británia tou správnou krajinou, ktorá by mala takýto plán predložiť.

Stratégia Labouristov prezentovať Browna, ako čakať na premiérsky post, ako človeka podstaty a myšlienok, ďaleko presahujúcich rezort financií má nepochybne aj vnútropolitický kontext. Duálny premiérsky dvojzápah Blair – Brown aktuálne reaguje na pokus nového lídra Torryovcov Davida Camerona o znovuzískanie stratených pozícií britských Konzervatívcov o.i. aj prebudovaním väzieb s Republikánskou administratívou v USA. Vnútrostranícka debata u Labouristov o reforme vzdelávacieho procesu, prehodnotenie využívania atomovej energie a návrhy zákonov o zákaze fajčenia na verejnosti sú témami, ktoré by mali vytvoriť dobrú východiskovú pozíciu pre Browna pred očakávanými všeobecnými voľbami. Regionálne voľby v máji by mohli byť vhodnou príležitosťou k odovzdaniu premiérského žezla z rúk Blaira svojmu nástupcovi Brownovi. Veľká Británia pod jeho vedením zrejme začne realizovať avizované reformy.

V európskych ekonomických kruhoch prevláda určitý skepticizmus ohľadom vyhládok ekonomickej reforiem v Európskej únii. Na programe dňa nie sú žiadne výrazné, odvážne návrhy, ani posun v jednotlivých politikách EÚ. Zvlášť v ekonomickej politike sa nedá očakávať dramatický obrat prinajmenšom do obdobia nemeckého predsedníctva EÚ v roku 2007 a zároveň po francúzskych prezidentských voľbách.

Európe zrejme potrvá dlhšie obdobie, kým sa spamätá z politického otrasu, spôsobeného vyslovením NIE francúzskymi a holandskými voličmi v referende o ústavnej zmluve.

Ing. Michal Rašo

Rezervované pre makroekonomiku

Slovensko zaostáva

Barič

Podľa práve skončeného jarného summitu najvyšší predstavitelia 25 členských štátov Európskej únie okrem potreby nevyhnutnej lepšej koordinácie európskej energetickej stratégie, dospeli aj k zhode v tom, že je potrebné značného zníženia nezamestnanosti s dôrazom na zapojenie mladých ľudí, žien a hendikepovaných osôb do pracovného procesu, zdôraznili nutnosť vytvorenia stratégií na podporu aktívneho starnutia a zamestnanosti žien prostredníctvom vytvárania lepších podmienok pre zosúladenie ich práce s rodinným životom, a hlavne väčších investícií do výskumu

V oblasti vedy a vývoja vyzvala Európska rada (ER) v deklarácii členské štáty na uskutočnenie krokov s cieľom

zaistiť, aby sa výdavky do tejto oblasti do roku 2010 zvýšili na 3 % HDP, berúc pritom do úvahy odlišné štartovacie pozície jednotlivých členských krajín. Z hľadiska dlhodobej konkurencieschopnosti Európy musí byť stredobodom Lisabonskej agendy vzdelávanie a tréning. Treba preto zintenzívniť reformy, ktoré povedú k vysokokvalitnému vzdelávaciemu systému. Európski lídri opakovane poukázali na význam vytvárania vhodného podnikateľského prostredia pre malé a stredné podniky, ktoré tvoria podstatu európskej ekonomiky. Hoci sa na európskej úrovni už dosiahol určitý pokrok, sú potrebné viaceré kroky na národnej úrovni. O našich ťažkostiach a ich riešení hlavne v legislatívnej a právnej, ale aj finančnej oblasti zo strany vlády SR je to všeobecne známe.

Pred summitom v priebehu marca Vláda SR prijala hodnotiace materiály, ktoré umožňujú porovnanie s prijatými závermi summitu a tak posúdiť napĺňanie cieľov stratégie konkurencieschopnosti. Možno konštatovať naše zaostávanie, v niektorých oblastiach dosť výrazne za poprednými štátmi EÚ. Podľa správy o napĺňaní Stratégie konkurencieschopnosti Slovenska sa z hľadiska v nej zakotvených akčných plánov ako celku najväčšie sklzy evidujú v akčnom pláne pre vzdelanie a zamestnanosť, ktorý obsahuje kľúčové úlohy v súvislosti s budovaním znalostnej ekonomiky a ktorý z prevažnej časti gesturuje ministerstvo školstva. Z viac ako 60 úloh, ktoré majú prebudovať naše hospodárstvo na vedomostnú ekonomiku, jednotlivé ministerstvá splnili iba jedenásť. Ďalších 22 je rozpracovaných a zvyšných 29 úloh je v časovom sklze alebo sa na nich vôbec nezačalo pracovať. Stratégia konkurencieschopnosti Slovenska zahŕňa štyri akčné plány, ktorými sú okrem vzdelávania a zamestnanosti aj veda, výskum a inovácie, informačná spoločnosť a podnikateľské prostredie. Na akčný plán podnikateľské prostredie v tomto roku prostriedky vyčlenené nie sú.

Stav plnenia úloh v rámci Stratégie konkurencieschopnosti			
Oblasť	Ukončené	Rozpracované	Nesplnené
Vzdelávanie a zamestnanosť ^a	4	3	10
Veda, výskum a inovácie ^a	0	9	5
Informačná spoločnosť	3	6	11
Podnikateľské prostredie	4	4	3

Zdroj: Ministerstvo financií

Pre objektívnejšie hodnotenie si zoberme nestrane uskutočnený prieskum. Slovensko zaostáva v inovačných aktivitách za väčšinou členských štátov európskej dvadsaťpäťky. Vyplýva to z piateho ročníka prieskumu Európskej komisie (EK) European Innovation Scoreboard (EIS), ktorý je pre komisiu nástrojom na porovnanie miery inovácií v jednotlivých členských krajinách EÚ. SR sa v indexe EIS nachádza na 22. mieste spomedzi krajín EÚ a na 28. mieste spomedzi všetkých 33 štátov, ktoré EK zaradila

do prieskumu za rok 2005. Do prieskumu EIS komisia zahrnula všetkých 25 členských krajín EÚ, ďalej aj Bulharsko, Rumunsko, Turecko, Island, Nórsko, Švajčiarsko, USA a Japonsko. Slovensko sa tak ocitlo v poslednej, stagnujúcej skupine krajín, a to v spoločnosti takých krajín, ako Turecko alebo Bulharsko. Čo možno teda očakávať v dlhodobejšom časovom horizonte, keď naša priemyselná výroba nie je zväčša založená na pridanej hodnote a bude ju nutne čakať reštrukturalizácia?

Su aj iné oblasti, kde hodnotenie Slovenska nevyznieva dobre. Svetová banka hodnotila ekonomiky stredoeurópskych štátov. Banka kriticky vníma spomalenie reforiem, vysokú nezamestnanosť, Slovensko už nie je reformným tigrom, reformy akoby trochu zaspali. Kritizuje sa reforma verejných financií a to aj napriek pomerne vysokému tempu rastu ekonomiky. Na otázku prečo, keď deficit u nás klesá odpovedal ekonóm Svetovej banky pre Slovensko „Je pravda, že vláda hospodárila vlni dobre. No deficit neklesal pre aktívnu politiku vlády, ale preto, že sa darilo ekonomike. Vďaka tomu prišlo do rozpočtu oveľa viac peňazí z daní, ako sa očakávalo. Inštitúcie a podnikatelia pomaly čerpali eurofondy a z rozpočtu tak išlo menej peňazí na ich spolufinancovanie. Takisto sa niekoľko miliárd korún výdavkov presunulo do tohto roka“. V tejto návaznosti sa treba osobitne zmieniť ďalej o problematike spomínaných eurofondov.

O nedostatočnom čerpaní prostriedkov určených pre programovacie obdobie rokov 2004-2006 netreba ani hovoriť. Dosť kritiky zo všetkých strán sú toho dostatočným dôkazom. Prílev peňazí zo štrukturálnych fondov sa v nadchádzajúcich siedmich rokoch zintenzívni. Čo v najbližších siedmich rokoch budú prioritné oblasti pre „slovenské“ eurofondy, v tom jasno nie je. Ako sa celý balík rozdelí, to tiež jasne nie je. Príchod investícií a prostriedkov z eurofondov do západoslovenského zlatého trojuholníka medzi Bratislavou, Nitrou a Trnavou, len prehlbuje rozdiely medzi zaostalými regiónmi a centrom. Dlhšiu dobu tu panuje podozrivé ticho. Súčasnu situáciu a stav prípravy na programovacie obdobie rokov 2007-2013 charakterizuje neplnenie uznesenia. Vladov SR z ešte 19.10.2005 bol schválený materiál Návrh Národného strategického referenčného rámca 2007 – 2013 (1. verzia). S prijatého uznesenia vyplýva, že je ešte potrebné definovať priority rozvoja a príslušné metodické usmernenia a definitívne znenie materiálu predložiť na rokovanie Vlády SR do 31.12.2005. Dosiaľ sa nič neudialo. Neobstojí tvrdenie, že Európsky parlament ešte rozpočet definitívne neschválil. V súčasnosti ide o dotiahnutie nie podstatných kompromisov, čiže slovenskej vláde nič nebránilo, aby komplexny materiál vo forme predbežného návrhu nebol schválený, čím by sa mohli potencionálni žiadatelia pripravovať. Takto zostane strašne veľký balvan na povolebnú vládu čo vôbec nesvedčí o koncepčnom prístupe tejto vlády, čo ju nakoniec charakterovalo celé jej funkčné obdobie.

Krátko sa treba ešte zmieniť k vyroku predstaviteľa Svetovej banky na vývoj ekonomiky. Pod gesciou podpredsedu Vlády SR Csakyho sa v marci konala konferencia na tému Konkurencieschopnosť slovenskej a českej ekonomiky - stav a perspektívy. Slovensko si v rámci Európskej únie vedie dobre v oblasti reforiem, reálna ekonomika však výrazne zaostáva za ostatnými členskými krajinami. Uviedol to profesor Milan Šikula, riaditeľ Ekonomického ústavu SAV. Zároveň dodal, že Česká republika dosahuje v reálnej ekonomike oveľa lepšie výsledky. To všetko bez okazalosti okolo reforiem. Na tému reforiem už bolo povedané, že to vôbec nie je také dobré, ako sa to vykresľuje v podaní vlády SR.. Reformy sú potrebné, musia však byť premyslené a slúžiť občanovi. Ako je to s reformami svedčí aj veľká nespokojnosť občanov hlavne s dôchodkovou ale predovšetkým zdravotnou, keď je štrajková pohotovosť. Záverom obyčajne býva otázka na zamyslenie ako ďalej. V tomto prípade však treba jasne postaviť inú otázku teraz, keď je predvolebný čas odpočtu, čo vlastne ten „ekonomicky tiger“ na Slovensku takú dlhú dobu robil a ešte robí?!

Ing. Ondrej Barič, CSc.

Medzinárodné politické vzťahy

Fiasko misie USA v Iraku

Hrivík

Desaťtisíce Európanov a Američanov si v uplynulom mesiaci masovými protestmi pripomenuli tretie výročie invázie USA a ich spojencov do Iraku. Najväčšie protivojnové demonštrácie sa konali práve v tých štátoch, ktoré nesú najväčšiu zodpovednosť za súčasnú katastrofu v tejto arabskej krajine. Občania USA, ale i Veľkej Británie, Talianska a niektorých ďalších európskych demokracií, výrazne dávajú najavo svoj nesúhlas s americkou politikou v Iraku, pokračujúcim vojenským ťažením USA a ich spojencov, ktorého výsledkom sú horor a násilie, obrovské ľudské, morálne a materiálne straty. Hoci sa prezident George W. Bush snaží presvedčiť Američanov a svet o tom, že invázia do Iraku bolo správne rozhodnutie, že vojna v Iraku smeruje napriek ťažkostiam k dobrému výsledku, jeho argumentáciu a vyjadrenia dnes málo kto berie vážne.

Do dnešného dňa sa prezidentovi Bushovi nepodarilo presvedčiť svet, že útok na Irak bol oprávnený, že dôkazy, ktoré USA predložili Bezpečnostnej rade OSN ešte pred inváziou, sa zakladali na pravde – stále sa nepodarilo, a už sa zrejme ani nikdy nepodarí, nájsť nejaké dôkazy o zbraniach hromadného ničenia v Iraku, nepodarilo sa nájsť ani dôkazy o prepojení irackého prezidenta Saddáma Hussajna s teroristami Al-Káidy. Nepodarilo sa tiež zvýšiť dôveryhodnosť USA v arabskom a moslimskom

svete, nepodarilo sa presvedčiť svet o tom, že v Iraku nejde Spojeným štátom v prvom rade o kontrolu ropy, ani o kontrolu veľkých zdrojov fosfátov a pitnej vody v oblasti, kde tieto komodity znamenajú život.

Po vojenskej invázii sa Irak stal najväčším hniezdom terorizmu na svete a najväčším bojiskom svetového terorizmu proti USA. Zo zahraničia sa do Iraku hrnú noví a noví bojovníci. Počty teroristických útokov v krajine narastajú, narastajú aj počty mŕtvych Iráčanov a spojeneckých vojakov. Hrozivý príznak amerického zlyhania a porážky neustále rastie a nezadržateľne sa blíži. Z týchto dôvodov naráchlo pripravovaná iniciatíva amerických zákonodarcov, z ktorých mnohí sú veľkými kritikmi Bushovej politiky v Iraku, – zriadiť výbor na preskúmanie americkej politiky a amerických vojenských operácií v Iraku, zhodnotenie procesu politickej, bezpečnostnej a hospodárskej rekonštrukcie Iraku, odhadnutie dôsledkov na vývoj v Iraku a na Blízkom a Strednom východe ako i na formulovanie opatrení na zabránenie straty dôvery a prestíže USA vo svete – asi sotva zabráni blížiacemu sa fiasku americkej misie vo vojnu zmietanom Iraku.

Rovnako v politickej oblasti sa situácia v Iraku vyvíja nepriaznivo pre USA. Pred inváziou do Iraku sa USA spoliehali na podporu šiitov a Kurdov v boji proti prezidentovi Saddámovi Hussajnovi a sunnitom, ktorí ovládali krajinu. Po prvých slobodných voľbách sa k moci dostali šiiti, nie však tí, ktorých by si želala americká administratíva. Voľby vyniesli k moci skupiny previazané na iránsky klérus, ktorý je veľmi nepriaznivo naklonený Spojeným štátom. Vládu podporuje aj známy iracký duchovný Muktada al Sadr, ktorý predtým viedol dve protiamerické povstania a ktorý otvorene hovorí, že Američanov treba z krajiny okamžite vyhnať. USA sa teraz snažia vplyv šiitov obmedziť a spájajú sa proti nim s Kurdami a sunnitmi. Takáto politika náhlejšej zmeny spojencov však nemôže fungovať a ani nefunguje. Tento fakt len potvrdzuje, že USA nemajú žiadnu rozumnú stratégiu postupu v Iraku po zvrhnutí Saddáma a vôbec nevedia, ako sa dostať zo šlamastiky, ktorú sami spôsobili svojou inváziou. V Iraku sa tak opäť dostáva k moci vláda, ktorá má k hodnotám demokracie asi tak „blízko“ ako Saddám a jeho chrapáč. Irak sa napriek úspešným voľbám a referendum nestal o nič bezpečnejším, o nič demokratickejšim a propagované víťazstvo nad terorizmom stále zostáva v nedohľadne.

Úspechu Bushovej politiky v Iraku prestali veriť aj samotní Američania, či už bežní občania alebo vojenský a spravodajský odborníci. V Iraku vypukla občianska vojna, podľa viacerých spravodajských agentúr, vrátane americkej CIA, sa občianska vojna nízkej intenzity začala už v júni 2004 a nie po tohtoročných februárových útokoch na šiitskú svätyňu – mešitu Aksariya v Sámarré. V dôsledku tejto situácie strácajú dnes mladí Američania záujem o vstup do ozbrojených síl. Ako hlavný dôvod sa uvádza strach z toho, že by mohli byť nasadení v Iraku. Na dennom poriadku sú dezercie amerických vojakov. Podľa niektorých oficiálnych

štatistik za posledných dva a pol roka opustilo svoje jednotky do 4 400 príslušníkov pozemného vojska, 90 príslušníkov letectva, 3 500 príslušníkov vojenského námorníctva a 1500 príslušníkov elitnej námornej pechoty. Aj táto situácia v amerických ozbrojených silách má nemalú výpovednú hodnotu o Bushovej politike v Iraku. Navyše, séria vyšetrovacích správ poukazujúcich na zlú reakciu americkej vlády na vlnu hurikán Katrina, mediálne nezvládnuté lovecké nedopatrenie viceprezidenta Dicka Cheneyho a porážka Bieleho domu v súvislosti s predajom amerických prístavov dubajskej spoločnosti jasne potvrdzujú, že prezident Bush už výrazne stráca schopnosti viesť svoju krajinu a svojich ľudí v zložitých situáciách, ako i racionálne a všeobecne prijateľným spôsobom rozhodovať o ďalšom vývoji sveta a jeho regiónov.

Na túto skutočnosť reagujú aj spojenci USA. Niektorí spojenci – Bulharsko a Ukrajina – už svoje sily z Iraku stiahli, ďalší spojenci, ako Veľká Británia, Taliansko a Poľsko, pripravujú postupné znižovanie stavu svojej vojenskej prítomnosti. Zdá sa, akoby v Iraku zostávali už len tí najdôležitejší, najstatočnejší a najnebojácnejší spojenci, vrátane Slovenska. Nie je preto namieste otázka aj pre Slovensko, ako ďalej v Iraku? Nezvládnuté vojenské ťaženie v Iraku a z neho vyplývajúce frustrácie, národný egoizmus a sebeckosť v presadzovaní výlučne vlastných záujmov môžu rozšíriť vojenský požiar do ďalších regiónov Stredného východu. Problém iránskeho nukleárneho programu sa môže stať tou najvhodnejšou zámenkou. Uvedené fakty len potvrdzujú, že žiadna supervelmoc, akou USA nesporne sú, si nemôže dovoliť pirátsku politiku bezhraničného presadzovania svojich záujmov a ignorovania medzinárodných inštitúcií, najmä OSN, a svetovej verejnej mienky.

Ing. Pavol Hrivík, CSc

Osobnosti

Dennis Meadows

Dennis L. Meadows, Ph.D. (a dr. h. c. 3 európskych univerzít) patrí k najznámejším ekonómom sveta. Veľkej popularite sa teší najmä vďaka jeho spoluautorstvu svetoznámej štúdie *“Hranice rastu”* (*Limits to Growth*) ktorú napísal spolu s Donellou Meadowsovou a Jorgenom Randersom a ktorá vyšla pod egidou Rímskeho klubu v roku 1972. Kniha sa stala bestsellerom. Odozva na myšlienky tejto ekonomickej štúdie bola ohromujúca a rezonuje dodnes. Bezosporu ovplyvnila celé generácie ekonómov, ekológov, politikov a odborníkov i širokú verejnosť.

Na modeli 140 rovníc v nej autori dokumentovali, že ak sa nezastaví prudký rast populácie (najmä po II. svetovej vojne), nekontrolované drancovanie prírodných zdrojov, industrializácia a znečisťovanie životného prostredia, dostane sa ľudstvo v priebehu sto rokov k hraniciam svojho

rastu a globálnej katastrofe. Najpravdepodobnejším dôsledkom by bol výrazný pokles ľudskej populácie a priemyselných kapacít. A aj keď následné štúdie Rímskeho klubu i samotného Meadowsa a jeho spoluautorov viedli k istým modifikáciám ich ideí, faktom zostáva, že výrazne pomohli zrodu a globálnemu rozšíreniu globálneho myslenia o osude sveta.

O 20 rokov – v r. 1992 – konštatoval Meadows, že je nutné a možné vyhnúť sa úpadku sveta, za predpokladu, že sa ľudstvo rozhodne pre revíziu programov a praktík, ktoré podporujú trvalý rast materiálnej spotreby a populácie. A zároveň výrazne zvýši efektívnosť produkcie a využívania materiálov a energie. Pritom prechod k trvalo udržateľnému rozvoju si vyžaduje nielen vysokú produktivitu a technológie ale aj *vyváženosť dlhodobých a krátkodobých cieľov, zrelosť, humanizmus a múdrosť*. Nadmernú spotrebu zdrojov (napr. priemerná spotreba papiera v USA je 317 kg na osobu a rok a mnohé v iných časťiach sveta) je treba ubrzdiť tento nárast spotreby zdrojov čo najskôr. Lebo, ako hovorí Meadows, *je iné ako auto zastavíte brzdami alebo nárazom do múru*.

Meadows v pokračovaní práce aj po 30 rokoch (2002) v knihe *Prekročenie hraníc: Konfrontácia globálneho kolapsu s predstavou trvaloudržateľnej budúcnosti* zdôrazňuje svoje varovania, najmä v oblasti ekológie, a nabáda *k revolúcii trvalo udržateľného rozvoja*.

Napriek niektorým kritikám Hraníc rastu, o neustávajúcom záujme o štúdie Dennisa Meadowsa svedčia, okrem iného preklady 9 z jeho kníh do 35 svetových jazykov.

LL

Recenzia

Ulrich Beck: Čo je globalizácia? Omyly globalizmu / Odpovede na globalizáciu. Bratislava: Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, spol. s r.o., 189 s.

Bugárová

Vo Vydavateľstve Spolku slovenských spisovateľov vyšiel slovenský preklad publikácie Ulricha Becka *Čo je globalizácia? Omyly globalizmu / Odpovede na globalizáciu*. Z nemeckého originálu Ulrich Beck *Was ist Globalisierung? (Irrtümer des Globalismus - Antworten auf Globalisierung)*, ktorý vyšiel vo vydavateľstve Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main, preložil Peter Kubica.

Ulrich Beck je jedna z najvýznamnejších osobností súčasného sociologického a politologického myslenia. V súčasnosti pôsobí ako profesor sociológie na Univerzite v Mníchove a učí aj na London School of Economics and Political Science. Vo svojich prácach sa dlhodobo zaoberá

predovšetkým problematikou globalizácie a jej negatívnymi vplyvmi na vývoj spoločnosti.

V knihe *Čo je globalizácia? Omyly globalizmu / Odpovede na globalizáciu* sa autor zaoberá problematikou globalizácie a globalizmu, rozoberá mnohovýznamnosť tohto procesu, hľadá odpovede na naliehavé politické aj spoločenské otázky.

Dielo je rozdelené na štyri časti s názvom *Úvod, Čo je globalizácia? Dimenzie, kontroverzie, definície*, tretia časť nesie názov *Omyly globalizmu*, a štvrtá *Odpovede na globalizáciu*.

V *Úvode*, ktorá je zároveň aj prvou časťou eseje, nám autor predstavuje nadnárodné korporácie, ako základných hráčov globalizmu. Výstižne charakterizuje, na čom sa zakladá nová moc nadnárodných podnikov. Tieto subjekty automaticky rozlišujú medzi miestom investície, produkcie, platenia daní a bydliskom. Autor sa ďalej venuje vysvetleniu rozdielov medzi pojmami globalizácia, globalita a globalizmus. Globalizácia podľa neho znamená: nesvetový štát, presnejšie: svetovú spoločnosť bez svetového štátu a bez svetovej vlády. V horizonte tohto rozlišovania sa kniha ďalej delí na druhú, tretiu a štvrtú časť.

V druhej časti publikácie – *Čo je globalizácia? Dimenzie, kontroverzie, definície* – sa v obrysoch zachytávajú a skonfrontujú mnohodimenzionalita a paradoxy globality a globalizácie v spoločenskom, hospodárskom, politickom, ekologickom a kultúrnom ohľade. Autor sa venuje veľmi zaujímavej sociológii globalizácie, v rámci ktorej vysvetľuje kontajnerovú teóriu spoločnosti, význam nadnárodných sociálnych priestorov, ako aj logiku, dimenzie a následky globalizácie.

U. Beck v tretej časti – *Omyly globalizmu* – dokazuje, že iba rozhodnou kritikou globalizmu sa dá nanovo vybojovať tvorivý manévrovací priestor, primát politického. Zamýšľa sa nad desiatimi omylmi globalizmu, na ktoré potom vo štvrtej časti dáva odpoveď. Uvádza desať východiskových bodov, pomocou ktorých by sa dali akceptovať a zodpovedať politické výzvy globálnej éry.

V posledných dvoch kapitolách autor opisuje víziu budúcnosti globalizácie Európy a to, že čo sa stane ak sa nestane nič: vtedy nastane „brazilianizácia“ Európy. U. Beck usudzuje: „Z pasce globalizácie neexistuje národné východisko. Ale možno nadnárodné. Nadnárodný štátny útvar veľkosti Európskej únie by mohol znovuvytvoriť prednosť politiky, demokraticky kontrolovateľnú spoločenskopolitickú a hospodárskopolitickú schopnosť konať pre kooperujúce štáty.“

Na záver treba zdôrazniť, že v súčasnosti vydanie tejto publikácie je veľmi aktuálne, nakoľko žijeme v ére globalizácie. Esej *Čo je globalizácia? Omyly globalizmu / Odpovede na globalizáciu* autora Ulricha Becka je napísaná zrozumiteľnou formou a dokazuje vedecko-pedagogické vzdelanie autora. Ide o publikáciu, ktorá vyčerpávajúco a s vedeckou fundovanosťou vysvetľuje nárast, mnohovýznamnosť a dimenzie globalizácie. Odkrýva logické pasce a hľadá politické odpovede týkajúce sa tohto

fenoménu. Štýl spracovania tejto knihy dovoľuje každému, kto sa zaujíma o túto tému, aby v publikácii našiel odpovede na svoje všeobecné i konkrétne otázky týkajúcich sa problémov globalizácie.

Ing. Judita Bugárová

Európska únia

Priemyselná politika Európskej únie (1. časť)

Hrivík

Priemyselnú politiku EÚ možno definovať ako aktivity Európskej komisie, ktoré zasahujú do jednotlivých priemyselných odvetví so zámerom ovplyvniť ich výstupy. Na rozdiel od viacerých iných oblastí, ako napríklad spoločná poľnohospodárska politika, oblasť priemyselnej politiky nie je na úrovni EÚ regulovaná.

Rozhodujúce právomoci zostávajú u členských štátov. Je to spôsobené niekoľkými dôvodmi. Prvým je, že priemyselná politika v podobe zásahov do jednotlivých priemyselných oblastí je finančne náročná na realizáciu. Celkové výdavky spoločného rozpočtu EÚ nesmú v danom roku prekročiť hodnotu 1,24 % hrubého domáceho produktu EÚ. Vzhľadom na množstvo oblastí, ktoré sú regulované na úrovni Únie, nie je možné, aby spoločný rozpočet pokryl z finančného hľadiska nároky na realizáciu európskej priemyselnej politiky.

Priemyselná politika EÚ je oveľa menej rozvinutá ako napríklad politika hospodárskej súťaže a jej ochrana, ktorá je najmä v oblastiach štátnej pomoci, udeľovania výnimiek pre dohody obmedzujúce súťaž a povoľovania fúzií výlučne v kompetencii Komisie. V oblasti priemyselnej politiky sa EÚ sústreďuje iba na niektoré vybrané aspekty podpory konkurencieschopnosti európskeho priemyslu. Finančné prostriedky spoločného (európskeho) rozpočtu z hľadiska priemyselnej politiky smerujú najmä do oblastí vedy a technologického výskumu prostredníctvom rôznych programov, ktorých cieľom je zvýšenie úrovne technologickej spolupráce medzi podnikmi a zvýšenie miery inovácií v priemysle. Súčasne, vzhľadom na protekcionistické tendencie v niektorých oblastiach, ktoré sa EÚ často vyčítajú, ohrozené sektory, ako sú napríklad oceliarsky, textilný alebo letecký priemysel.

Európska priemyselná politika prešla za posledných 55 rokov výraznými vývojovými zmenami. Prvými náznakom existencie európskej priemyselnej politiky bolo založenie Európskeho spoločenstva pre uhlie a oceľ (1951) a neskoršie Európskeho hospodárskeho spoločenstva (1957). V tomto období mali členské štáty absolútnu voľnosť pri realizácii priemyselnej politiky. Situácia sa zmenila v 70. rokoch 20. storočia, keď sa počas tzv. ropných šokov viaceré odvetvia európskeho priemyslu

dostali do vážnych problémov. Spoločenstvo ako celok muselo v záujme eliminácie hospodárskej krízy priamo intervenovať aj v oblasti priemyselnej politiky. Tieto roky sa považujú za obdobie vzniku európskej priemyselnej politiky. Následne koncom 70. a začiatkom 80. rokov sa uskutočnili významné zmeny v európskom priemysle, ktorých iniciátorom bola Komisia. Použili sa rôzne opatrenia a metódy s cieľom oživiť tie priemyselné odvetvia v členských štátoch Spoločenstva, ktoré sa nachádzali v kríze. Situácia viedla nakoniec k tomu, že okrem aktívnych opatrení Komisie, ktoré mali pomôcť ohrozeným priemyselným odvetviám, sa podarilo aj pod tlakom týchto okolností presadiť schválenie základných právnych noriem potrebných na zriadenie spoločného vnútorného trhu v Spoločenstve, ktorého základnými charakteristikami mali byť slobodný trh a hospodárska súťaž. V roku 1990 sa prijali zásady európskej priemyselnej politiky, ktoré vypracovala Komisia. Zásady, okrem iného, definovali základný cieľ priemyselnej politiky – vybudovať otvorené hospodárske a podnikateľské prostredie charakterizované vysokou mierou slobodnej hospodárskej súťaže. Tento nový prístup v oblasti priemyselnej politiky znamenal, že sa skončila doba neefektívnych podnikateľských subjektov, ktoré boli chránené vnútroštátnou administratívou prostredníctvom rôznych foriem podpôr a štátnej pomoci. Neznamenalo to však, že takéto podniky boli ponechané svojmu osudu. Podľa nových zásad európskej priemyselnej politiky sa im malo pomôcť prispôbiť sa novej situácii a nie umelo udržiavať neefektívnu produkciu.

Z hľadiska legislatívy nemožno považovať priemyselnú politiku EÚ za typickú oblasť. Na rozdiel od oblastí s rozsiahlou legislatívou, ako sú napríklad hospodárska súťaž, dane alebo životné prostredie, pre priemyselnú politiku neexistuje okrem koncepčných dokumentov žiadna sekundárna legislatíva. Priemyselná politika EÚ je pomerne všeobecným spôsobom upravená len v Zmluve o ES, konkrétne v článku 157. Ustanovenie tohto článku nadobudlo po poslednej revízii zmluvy v Nice (2001) nasledovnú podobu:

1. Spoločenstvo a členské štáty dbajú o zabezpečovanie podmienok potrebných na konkurencieschopnosť priemyslu Spoločenstva. Na tento účel je ich činnosť v súlade so systémom otvorených a konkurenčných trhov zameraná na:
 - urýchľovanie prispôsobenia sa priemyslu štrukturálnym zmenám;
 - podporovanie prostredia priaznivého pre iniciatívu a rozvoj podnikateľských subjektov v celom Spoločenstve, najmä malých a stredných podnikov;
 - podporovanie prostredia priaznivého pre spoluprácu

medzi podnikateľskými subjektami;

- podporovanie lepšieho využívania priemyselného potenciálu politik inovácie, výskumu a technologického rozvoja.
2. Členské štáty sa navzájom a v spojení s Komisiou medzi sebou radia a podľa potreby koordinujú svoju činnosť. Komisia môže vyvíjať akúkoľvek užitočnú iniciatívu na podporu tejto koordinácie.
 3. Spoločenstvo prispieva k dosiahnutiu cieľov uvedených v odseku 1 prostredníctvom politik a činností, ktoré uskutočňuje na základe ostatných ustanovení tejto zmluvy. Rada môže v súlade s postupom podľa článku 251 a po porade s Hospodárskym a sociálnym výborom rozhodovať o osobitných opatreniach určených na podporu činností vykonávaných členskými štátmi na dosiahnutie cieľov uvedených v odseku 1. Táto hlava neposkytuje Spoločenstvu základ na zavedenie akéhokoľvek opatrenia, ktoré by mohlo viesť k narúšaniu hospodárskej súťaže, alebo ktoré by obsahovalo daňové ustanovenia alebo ustanovenia dotýkajúce sa práv a záujmov zamestnaných osôb.

Z hore uvedeného vyplýva, že Zmluva o ES definuje štyri základné ciele priemyselnej politiky v EÚ. Tieto ciele sú tak široko definované, že pre ich naplnenie je potrebné prijať celý rad opatrení v rôznych oblastiach hospodárskeho života, ktoré navonok s priemyselnou politikou nemusia priamo súvisieť. Pre napĺňanie cieľov v oblasti európskeho priemyslu možno stanoviť tieto činnosti: podpora výskumných a rozvojových projektov; podpora rozvoja priemyselnej spolupráce; rozvíjanie a prehlbovanie spoločného trhu; zavádzanie spoločných štandardov, certifikátov a regulačných opatrení; eliminácia narúšania slobodnej hospodárskej súťaže na spoločnom trhu; ochrana podnikateľských subjektov členských štátov EÚ v medzinárodnej súťaži.

Ing.Pavol Hrivík, CSc.